

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ
СУД У БЕОГРАДУ
Гж 4240/22
25.9.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Јелене Стојилковић, председника већа, Татјане Лемајић и Марије Бошковић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Мирослав Рњаковић, адвоката из Београда, улица Десанке Максимовић број 21/5, против тужене "Addiko bank" ad Beograd, са седиштем у Београду, Булевар Михаила Пупина број 6, чији је пуномоћник Јелена Јовићевић, адвокат из Београда, улица Дечанска 23, ради раскида уговора, одлучујући о жалби тужене, изјављене против пресуде Вишег суда у Београду П 114/22 од 15.04.2022. године, у седници већа одржаној дана 25.09.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРЕИНАЧУЈЕ СЕ пресуда Вишег суда у Београду П 114/22 од 15.04.2022. године, у ставу првом изреке тако што се **ОДБИЈА СЕ** тужбени захтев тужиоца АА којим је тражено да се раскине уговор о стамбеном кредиту број ... закључен дана 14.11.2007. године између тужиоца као корисника кредита и правног претходника тужене "Нуро Alpe Adria bank" ad Beograd, као неоснован.

УКИДА СЕ решење о трошковима парничног поступка садржано у ставу другом изреке пресуда Вишег суда у Београду П 114/22 од 15.04.2022. године и у том делу списи предмета враћају првостепеном суду на поновни поступак.

Списи предмета Вишег суда у Београду П 114/22, враћају се првостепеном суду на одлучивање о евентуалном тужбеном захтеву тужиоца за утврђење ништавости валутне клаузуле.

Образложење

Побијаном пресудом Вишег суда у Београду П 114/22 од 15.04.2022. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужиоца, па је раскинут уговор о стамбеном кредиту број ... закључен дана 14.11.2007. године, између тужиоца као

корисника кредита и правног претходника тужене “Нуро Алре Адриа банк” а.д. Веоград.

Ставом другим изреке, обавезана је тужена да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 662.250,00 динара.

Против наведене пресуде жалбу је благовремена изјавила тужена, побијајући је због битне повреде одредаба поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права. Трошкове другостепеног поступка одређено је тражила.

Испитујући правилност побијане пресуде у смислу одредбе члана 386 и 402 Закона о парничном поступку – ЗПП (Службени гласник РС број 72/2011, 49/2013-одлука УС, 74/2013-одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020), Апелациони суд у Београду је нашао да је жалба тужене основана.

У првостепеном поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 1, 2, 3, 5, 7 и 9 Закона о парничном поступку, на које повреде другостепени суд пази по службеној дужности.

Према образложењу побијане пресуде и чињеничном утврђењу, уговором о стамбеном кредиту број ... од 14.11.2007. године, закљученим између правног претходника тужене “Нуро Алре Адриа банк” ад Веоград и тужиоца као корисника кредита, правни претходник тужене обавезао се да тужиоцу преда износ од 164.800 CHF у динарској противвредности по средњем курсу НБС за девизе, важећем на дан пуштања кредита у течај, при чему је кредит био наменски за куповину стана ближе описаног уговором са доспелошћу првог ануитета 31.08.2008. године, док је доспелост последњег ануитета на дан 31.12.2037. године. Предметним уговором је одређено да ће се за обрачун вредности дуга користити валутна клаузула, тако што се износ дуга на дан закључења уговора утврђује у CHF, а прерачунава се у динаре по средњем курсу НБС на дан отплате сваког ануитета и свих других дуговања корисника кредита. Чланом 4 уговора предвиђено је да на износ средстава одобреног кредита правни претходник тужене обрачунава и наплаћује камату која износи шестомесечни либор за CHF заокружен на гоњу четвртину процентног поена + 2,25% на годишњем нивоу. Поред наведене обавезе, благовремене и уредне отплате кредита, тужилац се обавезао да исплати правном претходнику тужене једнократну накнаду за обраду кредитног захтева у износу од 0,5% од износа одобреног кредита према члану 3 уговора. Као средство обезбеђења потраживања према члану 2 уговора предвиђене су меница и заложна изјава, као и осигурање непокретности.

Између правног претходника тужене као даваоца и тужиоца у својству корисника кредита дана 17.10.2013. године, закључено је вансудско поравнање по ком су се уговорници споразумели да ће средства која је правни претходник тужене наплатила по основу повећања неодредивих елемената променљиве каматне стопе у одређеном износу, у случају да по основу уговора о кредиту, корисник кредита има доспеле а неизмерене обавезе према банци, банка прво измирити те доспеле неизмирене обавезе, а преостали износ биће уплаћен на партију кредита као превремена делимична отплата а уколико нема доспеле неизмирене обавезе према банци, износ средстава које је банка наплатила по основу повећања неодредивих

елемената променљиве каматне стопе биће искоришћен за превремену делимичну отплату кредита по уговору о кредиту. Правни претходник тужене дописом од 01.04.2015. године обавестио је тужиоца о одлуци Народне банке Србије са мерама превазилажења тешкоћа у наплати кредита у CHF те је тужилац позван да се определи за неки од понуђених модела отплате који су му достављени у прилогу.

Према прегледу обавеза тужиоца од 07.12.2016. године главница износи 37.369,51 CHF, камата 3,63 CHF до 07.12.2016. године односно све укупно 37.373,14 CHF. Понуда за закључење уговор о конверзији са индикативним обрачуном конверзије од 27.05.2019. године одаслата је тужиоцу наведенога датума од стране тужене, те му је понуђено закључење уговора о конверзији у циљу олакшања отплате стамбеног кредита на начин ближе одређен понудом.

Према налазу и мишљењу судског вештака економско финансијске струке стопа ап्रेसијације курса CHF према курсу EUR у период од дана закључења уговора па до дана утужења (од 14.11.2007. године до 16.11.2016. године) била је 53,20%, стопа апресијације курса CHF према курсу РСД у периоду од дана закључења уговора до дана утужења била је 118,62% с тим што је средњи курс НБС на дан закључења уговора за 1 CHF износио 47,2830 динара а на дан утужења за 1 CHF износио је 114,7085 динара. Стопа депресијације курса РСД према курсу EUR у периоду од дана закључења уговора до дана утужења била је 34,01%, средњи курс EUR на дан закључења уговора износио за 1 EUR 77,8326 динара а на дан утужења за 1 EUR износио је 123,2543. У време закључења уговора на дан 14.11.2007. године износу одобреног кредита од 164.800 CHF одговарала је противвредност од 7.792.238,40 динара односно 100.115,36 EUR. На дан 13.12.2007. године када је пуштен у течај кредит по уговору у износу пуштеног кредита у течај од 164.800 CHF одговарала је противвредност од 7.875.561,28 динара односно 98.836,53 EURa. Од дана закључења уговора до дана утужења, тужилац је уплатио туженој на име измирења обавезе по основу месечних анuitета укупан износ од 146.191,49 CHF односно 10.845.228,48 динара или 107.416,47 EUR. На дан утужења 16.11.2016. године преостала главница дуга по уговору је износила 37.369,51 CHF односно 4.286.600,44 динара или 34.778,51 EUR. Највиша вредност курса CHF валуте била је 26.01.2015. године а стање дуга (преостале главнице) по кредиту из уговора на тај дан била је 49.258,71 CHF што је одговарало противвредности од 6.143.684,24 динара односно 49.988,56 EUR. Стање дуга по кредиту тужиоца на дан утужења 16.11.2016. године у случају да је кредит са стањем на дан 26.01.2016. године преиндексиран у EUR би била 36.251,58 , што би на наведени датум представљало 4.468.163,12 динара односно 38.952,33 CHF на основу чега следи да би било веће него по постојећим условима. За цео период отплате кредита са елементима обрачуна на дан 27.05.2019. године када је дата понуда за конверзију обавезе према постојећим условима, односно по условима индексације у валути CHF је код кредита тужиоца већа у односу на укупну обавезу по кредиту која би била да је прихваћена конверзија и то за 4,69% у динарима (667.930,40 динара), за 4,16% исказано у валути EUR (5.662,92 EUR) и за 3,36% (6.368,52 CHF) исказано у валути CHF.

Према исказу тужиоца произилази да је иницијално желео да узме кредит у еврима али да није био платежно способан те му је сугерисано да узме кредит у CHF валути, а како је то и учињено при чему је тада вредност 1 CHF износила 45,00 динара да би убрзо кренула економска криза и вредност CHF скочила је на 100,00 динара те му

је повећан фиксни износ рате након чега је интервенисала НБС. У периоду отплате дуга трудио се да што више отплати кредит како би смањео период отплате и понуђена му је конверзија коју није узео јер је у међувремену отплатио већи део кредита и наведеном понудом његов дуг би био смањен за 5.500 CHF. Тужена му је вратила новчана средства по основу неплаћених износа према којима се каматна стопа одређивала према пословној политици банке, те му је на тај начин смањен износ главнице.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је применом одредби материјалног права садржаног у члану 11, 12, 15, 1065, 133 и 135 Закона о облигационим односима, полазећи од налаза и мишљења судског вештака економско финансијске струке закључио, да како је реч о енормном и непредвиђеном расту CHF валуте, што је утицало на укупно повећање тужиоцеве обавезе, то је испуњење уговорне обавезе тужиоца знатно отежано због чега је и сам уговор обесмишљен односно не може се остварити сврха уговора. Ценећи остварење законских услова за раскид уговора због промењених околности односно кумулативно постојање и законског услова у виду очекивања страна уговорница, као и његову егзистенцију са становишта правичности, то по закључку првостепеног суда предметни уговор не одговара очекивању тужиоца будући да је његов циљ и мотив за закључење уговора о кредиту било једнократно стављање на располагање укупног износа новца који представља његову кредитну обавезу управо за намену куповине непокретности стана ближе описаног уговором и који износ ће дугорочно вратити без увећања његове укупне обавезе. Првостепени суд закључује да није правично да тужилац као корисник кредита врати туженој оно што му она није ни дала приликом закључења уговора а само одржавање уговора на снази би управо довело до тога да тужилац даљим испуњењем обавеза врати туженој увећани износ који му тужена није ни ставила на располагање.

Даље, по закључку првостепеног суда, како тужилац није банкар, то се од тужиоца не може очекивати да располаже знањем из области економије у погледу макроекономских кретања на међународном финансијском тржишту која утичу на промену вредности валуте из ког разлога тужилац није ни био дужан да узме у обзир наведене околности приликом закључења уговора, односно исте није могао да избегне нити да савлада јер се она дешавају на глобалном плану, независно од воља страна уговорница, већ под дејством економских, финансијских и других монетарних параметара. Ценећи понуду за закључење уговора о конверзији а полазећи од налаза и мишљења судског вештака економске струке, по закључку првостепеног суда преиндексација тужиоцевог кредита у еуро довела би до тога да његова обавеза буде већа по постојећим условима, то се не ради о правичној измени и побољшању уговорног положаја тужиоца. Нагли раст курса CHF у односу на остале валуте довео до повећања обавезе тужиоца у односу на иницијалну обавезу рачунајући са становишта курса EUR и РСД што је довело и до отежаног испуњења тужиоцеве обавезе, то се не може остварити сврха уговора нити исти више одговара очекивањима тужиоца а неправично га је из тог разлога одржати на снази, при чему су наведене околности наступиле у року за испуњење обавезе тужиоца а закључење Анекса уговора се не може из изнетих разлога сматрати за правичну измену услова основног уговора, то је одлучено као у изреци побијане пресуде.

Приликом одлучивања, првостепени суд је имао у виду да је тужилац

прецизираним тужбеним захтевом од 26.05.2020. године истакао и евентуални тужбени захтев односно захтев за утврђење ништавости валутне клаузуле садржане у члану 1 став 1 и став 2 уговора као и у члану 4 став 1 и 2 уговора и ставу 7 истога члана, али је закључио да како је одлучивао о захтеву за раскид уговора, као претходном питању ценио је и евентуалну ништавост уговора будући да је раскид уговора правни начин престанка пуноважног уговора, јер уговор који је ништав се не може ни раскинути али је нашао да евентуална ништавост неке одредбе уговора (одредбе којом је уговорена валутна клаузула) не утиче на пуноважног уговора у преосталом делу, те како је усвојио основни тужбени захтев то није одлучивао о евентуалном тужбеном захтеву сходно члану 197 ЗПП.

Међутим, по ставу Апелационог суда, побијана одлука заснована је на неправилној примени материјалног права о чему другостепени суд води рачуна по службеној дужности а на шта се и основано жалбеним наводима тужене указује те се не може прихватити као правилан закључак првостепеног суда да су се стекли законски услови за раскид предметног уговора о стамбеном кредиту због промењених околности.

Наиме, основано је жалбено указивање тужене на кумулативне услове за раскид уговора због промењених околности сагласно одредби члана 133 Закона о облигационим односима, да отежано испуњење обавеза тужиоца услед наступања промењених околности не представља нужно последицу промењених околности, већ се она цени субјективно, према околностима сваког конкретног случаја а сам скок вредности валуте CHF сам по себи не представља доказ да је тужиоцу у конкретном случају било отежано испуњење обавезе по предметном уговору.

Одредбом члана 1065 Закона о облигационим односима – ЗОО, прописано је да се уговором о кредиту обавезује банка да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник кредита се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је то уговором договорено, док одредба члана 1066 наведеног закона прописује обавезну писану форму за уговор о кредиту. Овим уговором се према цитираним законским одредбама одређује износ, односно висина кредита као и услови давања, коришћења и враћања кредита.

Одредбом члана 133 ЗОО прописано је да уколико после закључења уговора наступе околности које отежавају испуњење обавезе једне стране, или уколико се због њих не може остварити сврха уговора у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара очекивању уговорних страна и да би по општем мишљењу било неправично одржати такав уговор на снази, страна којој је отежано испуњење обавезе, односно страна која због промењених околности не може да оствари сврху уговора може захтевати да се уговор раскине (став 1.). Раскид уговора се не може захтевати уколико је страна која се позива на промењене околности била дужна да у време закључења узме у обзир те околности или их је могла избећи или савладати (став 2.), док је ставом 4. истог члана прописано да се уговор неће раскинути уколико друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора правично измене. Одредбом члана 135 цитираног закона прописано је да при одлучивању о раскиду уговора, односно његовој

измени суд се руководи начелима поштеност промета, водећи рачуна нарочито о циљу уговора, о нормалном ризику код уговора одређене врсте, општем интересу или о интересима обеју страна. Одредба члана 15 цитираног закона прописује начело једнаке вредности давања, што подразумева да се у заснивању двостраних уговора полази од једнаких вредности престација обеју страна, те да нарушавање овог начела повлачи правне последице које између осталог воде и раскиду уговора, док одредба члана 18 наведеног закона прописује понашање у извршавању обавеза и остваривању права.

Имајући у виду цитиране одредбе, раскид уговора због промењених околности праћен је кумулацијом услова изванредности догађаја, отежаног испуњења обавезе, односно неостваривања сврхе уговора и да су околности настале пре истека рока одређеног за испуњење обавезе. Закон о облигационим односима поред општих правила о раскиду уговора због промењених околности, уређује и друга питања од значаја за овај институт. На првом месту, закон одређује критеријуме релевантне за одлучивање суда о раскиду, предвиђајући да се суд руководи начелима поштеност промета, водећи рачуна нарочито о циљу уговора, о нормалном ризику код уговора односно врсте, о општем интересу, као и о интересима обеју страна. Кад се остваре услови потребни за постојање промењених околности, закон предвиђа раскид уговора као правно средство које стоји на располагању страни погођеној промењеним околностима, док је могућност измене уговора предвиђена посредно, путем правила да се уговор неће раскинути ако друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора правично измене.

Промењене околности које представљају основ за раскид или измену уговора, као један од кумулативних услова прописаних чланом 133 ЗОО, само су догађаји који се у време закључења уговора нису могли предвидети, претпоставити, односно узети у обзир (непредвидивост), који одступају од редовног тока ствари (изванредност), који се налазе изван контроле оштећене стране (спољност) и које оштећена страна није могла избећи или савладати (несавладивост). Приликом закључења уговора, стране претпостављају да ће се уговор испунити по околностима које су постојале у време закључења уговора или по нешто измењеним околностима чије се наступање могло разумно предвидети. Догађаји чије се наступање могло предвидети, претпоставити, односно узети у обзир у време закључења уговора, не сматрају се промењеним околностима на које се може позивати оштећена страна која је била дужна да те околности узме у обзир приликом закључења уговора. Поред тога што морају бити непредвидиве, околности морају бити и изванредне, што значи да одступају од редовног и уобичајеног тока ствари.

Међутим, непредвидивост, изванредност и спољност догађаја по правилу не представљају основ за раскид или измену уговора због промењених околности у случају кад је оштећена страна тај догађај могла избећи или савладати. Од кључног је значаја да ли је оштећена страна у време закључења уговора могла претпоставити ризик наступања последица проузрокованих промењеним околностима и да ли је такав ризик закључењем уговора преузела. Природа и степен настојања која оштећена страна треба да уложи у правцу избегавања конкретног догађаја, односно његових последица, фактичко је питање које се цени у светлу релевантних околности случаја, уз примену одговарајућих стандарда (добар привредник, разуман трговац, разумно лице и слично), као и критеријума који полазе од претпостављеног и уговором преузетог ризика, наиме

од дужника се очекује да превазиђе догађај у циљу испуњења уговорне обавезе, чак и онда кад то подразумева значајно повећање трошкова или губитак са његове стране.

Уговор о кредиту, као двострани правни посао, ствара права и обавезе како за банку као даваоца кредита, тако и за физичко или правно лице као корисник кредита и приликом закључења уговора и одређивања висине престација странке имају у виду постојеће околности, односно оне околности које ће према предвиђањима у домену њихове моћи наступити у будућности. Неспорно је да је након закључења спорног уговора о стамбеном кредиту дошло до енормног скока курса швајцарског франка, што представља промењену околност у погледу висине месечних анuitета као последице валутних кретања. Међутим, уколико током извршења наступе одређени догађаји који су по својој природи изванредни и ако их странке у време закључења уговора нису могле предвидети, оне представљају само један од кумулативних услова за раскид уговора, с обзиром да само присуство изванредног догађаја није довољно за раскид уговора, већ се захтева да оно доводи до претерано отежаног извршења обавезе. Дакле, да би дошло до раскида уговора, присуство изванредности и непредвидивости догађаја треба да доведе до тога да је испуњење обавезе за једну странку постало претерано отежано или би јој нанело претерано велики губитак, с тим да и у ситуацији постојања кумулативних услова (наступање изванредних околности и отежано испуњење обавезе), закон предвиђа да се уговор неће раскинути у ситуацији ако друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора правично измене.

Према образложењу побијане пресуде, тужилац тужбени захтев за раскид предметног уговора о кредиту заснива на чињеници да је након закључења уговора због нагле апресијације ЦХФ, енорман и дуготрајан раст ЦХФ имао за последицу да је тужиоцу испуњење обавезе и отплате рате кредита постало изузетно отежано упркос уредном плаћању рата кредита. Према исказу тужиоца саслушаног у својству парничне странке произилази да се у периоду отплате дуга трудио да што више отплати кредит како би смањео период отплате а понуђену конверзију није прихватио јер је сматрао да је у међувремену отплатио већи део кредита и наведеном понудом његов дуг би био смањен за 5.500 CHF. Тужилац на коме је био терет доказивања у погледу одлучне чињенице отежаног испуњења уговорне обавезе као једног од кумулативних услова за раскид уговора због промењених околности, током првостепеног поступка пропустио је да предложи доказе којима би се утврдило његово имовно стање, већ се искључиво фокусирао на тврдњу да су се анuitети увећали, а што представља промењену околност као један од услова за раскид уговора, с обзиром да и уколико би се прихватио такав став да је увећана висина анuitета промењена околност, било је неопходно да тужилац докаже на јасан и поуздан начин да наведена околност заиста отежава испуњење обавезе тужиоца а како се то основано и жалбеним наводима тужене указује. С тим у вези, отежано испуњење обавезе тужиоца услед наступања промењених околности не представља објективну категорију односно нужну последицу промењених околности већ се отежано испуњење обавезе мора ценити субјективно према околностима сваког конкретног случаја а при околности да се тужилац није обраћао туженој са захтевом за раскид уговора чим је сазнао за промењене околности а наставио је да редовно испуњава своје уговорне обавезе, то следи да у конкретном случају промењене околности нису довеле до таквог отежаног испуњења уговорне обавезе на страни тужиоца или до немогућности остваривања сврхе уговора које би учинило основаним захтев за раскид предметног уговора с обзиром да по тврдњи

тужиоца уредно је измиривао своје уговорне обавезе и трудио се да што више отплати кредит како би смањео период отплате а на основу правилног чињеничног утврђења првостепеног суда, од дана закључења уговора до дана утужења, тужилац је уплатио туженој на име измирења обавезе по основу месечних ануитета укупан износ од 146.191,49 CHF односно 10.845.228,48 динара или 107.416,47 EUR из чега следи да се сврхе уговора остварује.

Дакле, по ставу другостепеног суда, да би дошло до раскида уговора, присуство изванредности и непредвидљивости догађаја треба да доведе до тога да је испуњење обавезе за једну уговорну стрену постало претерано отежано или би јој нанело претерано велики губитак, то сагласно одредби члана 133 Закона о облигационим односима ови услови морају бити кумулативно испуњени а ово и због тога што наведена одредба легитимише учеснике уговорног односа на раскид уговора само у ситуацији када је због промењених околности отежано испуњење уговорних обавеза из ког разлога је побијана пресуда морала бити преиначена с обзиром да по основу чињеничног утврђења првостепеног суда следи да нису испуњени кумулативни услови за раскид предметног уговора.

Разлози другостепеног суда, дати су у складу са актуелном праксом Европског суда за људска права по којој другостепени суд може навести сопствене разлоге за одлуку у циљу давања образложене одлуке и права на правично суђење у складу са чланом 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (“Сл.Лист СЦГ”-Међународни уговори бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – ИСП. и “Службени гласник РС”- Међународни уговори 12/10- пресуда ЕСЈП од 27. септембра 2001. године, *Hirvisaari v. Finland*).

Са свега изложеног Апелациони суд је преиначио побијану пресуду у ставу првом изреке на основу члана 394 тачка 4 Закона о парничном поступку и одлучио као у ставу првом изреке ове пресуде

Укинуто је решење о трошковима парничног садржано у ставу другом изреке побијане пресуде сагласно члану 401 тачка 3 Закона о парничном поступку с обзиром да у том делу одлука зависи од коначног успеха парничних станака у спору имајући у виду да је побијаном пресудом одлучено о основном тужбеном захтеву за раскид предметног уговора док ће о евентуалном тужбеном захтеву за утврђење ништавости валутне клаузуле садржане у члану 1 став 1 и став 2 уговора као и у члану 4 став 1 и 2 уговора и ставу 7 истога члана, првостепени суд ће одлучити у даљем току поступка па је сходно члану 165 ЗПП донета одлука као у ставу трећем изреке ове пресуде.

О трошковима другостепеног поступка поводом изјављеног правног лека тужене сходно члану 165 ЗПП првостепени суд ће одлучити у коначној одлуци о евентуалном тужбеном захтеву за утврђење ништавости валутне клаузуле.

Како је другостепени суд преиначио побијану пресуду и одбио као неоснован примарни тужбени захтев за раскид предметног уговора о кредиту, то се списи предмета враћају првостепеном суду на одлучивање о евентуалном тужбеном захтеву тужиоца за утврђење ништавости валутне клаузуле.

**Председник већа-судија
Јелена Стојилковић с.р**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић